

Hadi és más
nevezetes
történetek

Hadi és más nevezetes történetek

Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére

Hadi és más nevezetes történetek

Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére

Szerkesztette
Kincses Katalin Mária

HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum
2018

A kiadásért felel
Dr. Kovács Vilmos ezredes,
a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka

Felelős szerkesztő
Kincses Katalin Mária

A borítót a bécsújhelyi Missale iniciálé-motívumkincsének felhasználásával
Szabó Emese tervezte

© Szerzők, 2018
© HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2018

ISBN 978-963-7097-87-4

A kötetet gondozta a Line Design Kft.

Tartalom

Lectori Salutem!	9
<i>B. Halász Éva:</i> „Prothonotarius et vicesgerens domini... bani”. Az Anjou-kori ítélmesterek mint báni helyettesek és okleveleik	11
<i>B. Szabó János:</i> Koppány népe, hej! Symigtól, Symegig, Koppány duxtól Bulcsu karchaszig – kései széljegyzetek a „Somogy-vitához”	18
<i>Bagi Dániel:</i> Szeniorátusi trónöröklés vagy harc a gyámi pozícióért? Adalékok Béla herceg és I. András vitájához	24
<i>Bagi Zoltán Péter:</i> Egy elfeledett ostrom: Zrínyi Miklós Csázma elleni támadása 1557-ben	37
<i>Balla Tibor:</i> Osztrák–magyar részvétel a központi hatalmak által megszállt Románia katonai kormányzásában, 1916–1918	43
<i>Balogh Máté:</i> Az 1646–1647-es pozsonyi országgyűlés egy résztvevő szemével. Felsőkálldi Káldy Ferenc levelei dominuszának, Batthyány I. Ádámnak	51
<i>Bárányi Attila:</i> Nyugati követek Bodrogbán – Wyllermus, a francia király fraterere	66
<i>Bubnó Hedvig:</i> „Unum cum omnibus habet societatem”. A számok szerepe Szent Ágoston <i>De musica</i> című művében	73
<i>C. Tóth Norbert:</i> Bakóc Tamás kölcsönei a királynak	81
<i>Csikány Tamás:</i> Egy valóságos ballada	92
<i>Draskóczy István:</i> A máramarosi sókamara sorsa 1458–1490. Megyetörténet – hadtörténet? ..	101
<i>F. Romhányi Beatrix:</i> És ha mégis tudtak számolni? Avagy: hány katona kell az ország védelmére?.....	106
<i>Fedeles Tamás:</i> Ad limina beatorum Petri et Pauli apostolorum. Magyar prelátusok szentszéki látogatásai a középkorban	117
<i>Feld István:</i> Várak a terepen – várak az írott forrásokban. Északkelet-Magyarország vártopográfiai kutatásainak eredményeiből	133
<i>Forgács Márton:</i> A Gaznavida Birodalom hadszervezete	145
<i>Germuska Pál:</i> Magyar katonai segítségnyújtás az arab országoknak az 1973-as Jom Kippur háború idején	152
<i>Grzesik, Ryszard:</i> Chronica Polonorum as One of the Basic Sources of the Hungarian–Polish Chronicle	157
<i>Györkös Attila:</i> „Melákok”. Egy francia család a késő középkori Magyarországon	163
<i>Gyulai Éva:</i> Pallas Reckheimben – Theodoor Amand Caenen Rákóczi Juliannához szóló üdvözlő verse (Maastricht, 1706)	169
<i>Hajdu Tibor:</i> Fejérváry Géza jelentése kiküldetéséről a Nordarmee-hoz a königgrätzi vereség után	190
<i>Hermann Róbert:</i> Egy hiányzó fejezet – Kazinczy Lajos hadosztályparancsnoki tevékenysége 1849 februárjában	192

<i>Horn Ildikó</i> : Báthory István apródjai	203
<i>Horváth Miklós</i> : Adalékok a Kádár-csoport 1956–1957-es legitimitásának és a formálódó hatalom jellegének értékeléséhez	209
<i>Hunyadi Zsolt</i> : Törésvonalak: a johannita magyar–szlávön rendtartomány a szkizma idején	216
<i>Irásné Melis Katalin</i> : A pesti XVIII. századi katonai építkezések régészeti kutatása	222
<i>Kemény Krisztián</i> : A kétszer elfogott cs. kir. lovasüteg. Jelentések, visszaemlékezések és kitüntetési javaslatok az 1849. március 5-i szolnoki ütközet emblematisus fegyverténye kapcsán	230
<i>Kincses Katalin Mária</i> : A forradalom fogalmának értelmezése a polgári gondolkodásban az 1910-es években a Nyugat című folyóirat publicisztikájának kiragadott példái alapján (vázlat)	241
<i>Kiss Gábor</i> : Nemi betegségek és az osztrák–magyar haderő az I. világháborúban	248
<i>Kiss Gergely</i> : Kuno pápai legátus és Magyarország az elbeszélő források tükrében	253
<i>Kocsis Annamária</i> : A kora újkori Szabolcs és Szatmár vármegyei boszorkányperek a számok tükrében	263
<i>Kordé Zoltán</i> : XI. századi uralkodóink idegennyelv-ismeretéről	271
<i>Kovács Vilmos</i> : A magyar haderő felszerelésének lehetőségei a bledi egyezmény (1938) előtt	279
<i>Körmendi Tamás</i> : „Midőn télidőben a németek elpusztításának szándékával útra kelt”. Szent László király állítólagos 1079-i német hadjáratáról és Guden oklevelének keltezéséről	292
<i>Kranzieritz Károly</i> : Korai Oszmán rablótámadások	298
<i>Krámlí Mihály</i> : A karaktól a sorhajóig. A tengeri hadviselés átalakulása, 1490–1670	307
<i>Lázár Balázs</i> : Szolgálati panasz 1755-ből	314
<i>M. Szabó Miklós</i> : A szovjet Déli/Dél Hadseregcsoporthoz tevékenységének főbb elemei a „Duna” gyakorlat/hadművelet során az 1968. április 8. – november 15. közötti időszakban	318
<i>Marosi Ernő</i> : Az esztergomi palotakápolna figurális oszlopfője	325
<i>Mészáros Kálmán</i> : Három lakodalom a Rákóczi-szabadságharc idején. Források Ráday Pál és Kajali Klára, Ráthonyi János és Nagyidai Anna, valamint Korláthkeőy László és Ottlyk Julianna házasságkötéséhez	336
<i>Mészáros Orsolya</i> : A középkori üvegkészítés fémesszközei	344
<i>Mikó Gábor</i> : Quadripartitum-problémák	357
<i>Nagy Balázs</i> : Uralkodói évfordulók és kutatástörténet: Luxemburgi IV. Károly az újabb történeti irodalomban	366
<i>Ortner, M. Christian</i> : Der Seekrieg in der Adria 1866. Österreich und „seine“ Kriegsmarine	374
<i>Petrovics István</i> : Temesváriak a középkori Borsod megyében: Mihály miskolci plébános és testvére, Miklós	389
<i>Pintérné Kazán Beáta</i> : Anonymus műve a szlovák történetírásban a XIX. és XX. században	397
<i>Piti Ferenc</i> : Árpád-házi uralkodók oklevelei XIII–XIV. századi okiratokban	400
<i>Polgár Balázs</i> : Az 1526. évi mohácsi csata régészete és a kutatás újabb perspektívái	405
<i>Pollmann Ferenc</i> : A dolovai csata	416
<i>Pósán László</i> : A Német Lovagrend részvétele János Albert lengyel király 1497. évi moldvai hadjáratában	421
<i>Rauchensteiner, Manfred</i> : Fremde im eigenen Land. Flüchtlinge in Österreich-Ungarns letztem Krieg	432

<i>Ravasz István</i> : A XX. századi világháború első hősi halottja	438
<i>Réfi Attila</i> : Az újkori harcmezők lovagjai – vértések a Habsburg-haderőben	446
<i>Ságvári György</i> : A magyar ruha kérdése az 1790–91-es országgyűlésen	452
<i>Segeš, Vladimír</i> : Husziták és bratrikok a középkori Magyarországon	458
<i>Somogyi Gréta</i> : Mozdony hiányában nem indul a Székely gyors. Jegyzőkönyv a Pestről Szolnokon át Kolozsvárra menő vasútvonal tervezetéről	470
<i>Soszyński, Jacek</i> : Martini Poloni Continuatio Coloniensis. A Historiographical Misapprehension	477
<i>Steinhübel, Ján</i> : Keletről nyugatra és nyugatról keletre, szárazon és vízen: zsidó kereskedők útjai	483
<i>Suba János</i> : Az államhatár fogalmának változásai és értelmezése	494
<i>Sudár Balázs</i> : A kazár menyasszony	500
<i>Süli Attila</i> : Torda megye és Aranyosszék 1848 őszén	506
<i>Szabados György</i> : Inchofer Menyhért történetírásáról a Szent István-i életmű kapcsán	513
<i>Szabó Péter</i> : Magyarok francia hadifogságban. Részletek dr. Soós Imre hadifogolynaplójából, 1945. augusztus–november	519
<i>Szakály Sándor</i> : A magyar királyi honvéd tisztikar és a „zsidókérdés”, 1938–1942	525
<i>Számveéber Norbert</i> : Szovjet páncélosok a „Südwind” hadműveletben	533
<i>Szende Katalin</i> : Sub nostro vexillo regali. Katonaállítási kötelezettség a középkori magyar városi és <i>hospes</i> -kiváltságlevelekben	542
<i>Szőcs Tibor</i> : Miért „ország”-bíró az országbíró?	552
<i>Thoroczkay Gábor</i> : Az első magyarországi szentté avatásokról	559
<i>Torma Béla</i> : A katonai felderítés és hírszerzés bizánci és keleti frank forrásai a honfoglalás és a kalandozások korában	566
<i>Tóth Endre</i> : A honfoglalás előtti dunántúli víz- és helynevek azonosításáról	573
<i>Tóth Ferenc</i> : Miles Christi. Contribution à l’image de Saint Martin, comme saint militaire en Europe	582
<i>Tóth Sándor László</i> : A brezalauspurchi csata (907. július 4.)	587
<i>Tulipán Éva</i> : Az erőszak rítusai 1956-ban	594
<i>Varga J. János</i> : Körömend mezőváros a közép- és kora újkor határán	601
<i>Veszprémy László Bernát</i> : Adalékok a fajvédelem történetéhez. Levelek Lendvai István hagyatékából	609
<i>Veszprémy Márton</i> : Az asztrológiai hálrendszerek történetének magyarországi vonatkozásai	615
<i>Vizkelety András</i> : Népnyelvi szövegek latin kódexekben	623
<i>Weisz Boglárka</i> : A kolozsváriak 1316. évi kiváltságlevele	627
<i>Zsoldos Attila</i> : 1317 tavasza Biharban	632
A kötet szerzői	639
Tabula gratulatoria	643

Árpád-házi uralkodók oklevelei XIII–XIV. századi okiratokban

Az *Anjou-kori Oklevéltár*-sorozat (Anjou-oklt.) kötetének készítése közben (vagy azzal összefüggésben) a kutató néha, de még mindig találkozhat az Árpád-ház tagjai által kibocsátott olyan oklevelekkel, amik nem szerepelnek a vonatkozó kritikai gyűjteményben (RA), avagy újraközlésük indokolt lehet. Jelen dolgozatban néhány ilyen szerepel latin szöveggel.

1215. II. András király birtokokat adományoz Miklós comesnek

In nomine sancte trinitatis et individue unitatis. Andreas dei gratia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Seruieque rex in perpetuum. Cum regie celsitudinis munificentia nullis terminis coarce-
tur, sed optima in principe donandi mensura inmensitas iudicetur precipua, tamen est erga bene
meritos circumspectio adhibenda, ne quis apud illum sui laboris premio defraudetur qui sue libe-
ralitatis beneficia ad extraneos usque protendit. Inde est, quod Nicolao comiti, cuius fidelitatem
eximiam quam circa nos in Ruscia pro nobis viriliter decertando exhibuit, duas terras quarum una
est in Sumgyensi parochya Jutun nomine et alia in comitatu de Baranya que wlgō Ewetes dicitur,
in sui recompensationem servitii contulimus tam per eum quam per suam posteritatem pacifice
et perpetuo possidendam, in quarum terrarum possessionem eundem per pristaldos nostros fe-
cimus introduci, nam in terram Jutun per Bes filium Georgii et in terram Ewetes per Jacobum
Bogus filium [!] introivit. Pr ma quidem meta prioris terre versus orientem incipit inter duas vias
et conterminatur ville Grunt, deinde iuxta viam magnam transit per nemora et venit ad predi-
um Wesprimiensis ecclesie Ker nomine, deinde vadit versus meridiem iuxta arundinetum Fyzeg
dictum, cuius sinistra pars est Stephani filii Haca..., pars vero dextra cedit eidem comiti Nicolao,
exinde procedens iuxta magnam viam pervenit ad predium Albensis prepositi quod Buduga nun-
cupatur, unde procedens transit per nemora versus septemtrionem et tenet metas cum villa Anduch
et ibi est meta iuxta pirum, de qua inter duas vias revertitur ad priorem metam ad villam Grunt.
Terra vero Ewetes tenet metas cum villa Waradiensi ecclesie pertinente versus meridiem, ex parte
occidentali tenet metas cum Keled et ab orientali est terra quam antea eidem N. contuleramus,
item terram unius ville que wlgō Musluny Puruod dicitur ipsi condonavimus, item quodam ioba-
gione castri Albensis Geba nomine sine herede de medio sublato et possessionibus suis ad manus
nostras iuxta terre consuetudinem devolutis terram que prefati [kipontozva: Johannis] hominis
fuerat iuxta dictum castrum iacentem et ad duo aratra sufficientem cum curia ibidem existente
et quatuor vineis quarum due in Bacharzt et due in Sumugio site sunt ipsi N., qui utpote vir
emeritus et eximie fidelitatis nobis inpendit servitia que lingua non sufficeret explicare, contulimus,
item terram quandam Zala nomine quam Michaeli comiti pro eo dilectum ac venerabilem cog-
natum nostrum Betholdum [!] Colocensem archyepiscopum ausu temerario stimulatus ymo ma-
ligno spiritu inflammatus capere non expavit abstulimus plerumque nominato N. donavimus, sed
processu temporum cum idem Mychael pro comisso scelere supplex veniam postularet, nos illud

attendentes quod dominus Jhesus Christus cum pro salute humani generis in cruce mortis supplicium pateretur latroni qui ei illuserat licet seropenitenti veniam indulisset, ipsi M. terram iam dictam reddidimus, Nicolao comiti pro commutatione huius terre terram Irk nomine in Albensi constitutam parochya conferentes, cuius terre meta a parte occidentali conterminatur ville Muth, inde versus orientem procedit ad villam Gunezth, deinde versus meridiem progreditur ad villam Stephani et inde procedens per viam pervenit ad villam ecclesie Dymisiensis que Golchar wlgari nomine nuncupatur, unde metam remeat ad priorem et in huius terre novissime possessionem eum per pristaldum nostrum Reynaldum de villa Buztech iussimus introduci. Quoniam autem depravatas nature vitio mentes hominum enervare solet oblivio et factis preteritorum plerumque posterius novercantur volentes et auctoritate regia decernentes ut hec nostra donatio nullis unquam temporibus aliquo dolo vel invidia stimulo Nicolao comiti vel suis posteris calumpniam machinante valeat irritari, presentis scripti serie sigilli presentis munimine roborati deduci fecimus in notitiam posterorum. Datum per manus Thome Albensis prepositi regie aule cancellarii, anno ab incarnatione domini millesimo ducentesimo quintodecimo, venerabilibus Johanne Strigoniensi, Bertholdo Colocensi archyepiscopibus existentibus, Calano Quinqueecclesiensi, Cathapano Agriensi, Petro Geuriensi, Symone Waradiensi, Desiderio Chanadiensi, Wilhelmo Vltrasilvano, Roberto Wesprimiensi, Jacobo Wacyensi, Stephano electo Zagrabiensi ecclesias feliciter gubernantibus, Julia palatino et comite Supruniensi, Johanne bano, Symone woyuoda, Othus Bachiensi, Nicolao Bodrogiensi, Mycha Bychoriensi, Smaragdo Psoniensi comitatus tenentibus, regni nostri anno decimo.

Átirata (Á.): Kont Miklós nádor, 1363. október 7. (DF. 200 962.) Helyenként fakult.

1250. október 7. IV. Béla király birtokokat adományoz a szepesi egyháznak¹

Bela dei gratia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Seruie Gallicie Lodomerie Comanieque rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod cum nos in Scypus iuxta fluvium Harnad super terra castrum nostri quoddam castrum edificari fecissemus, quod castrum a nomine Marcelli qui primo ipsam terram coluerat wlgariter vocabatur ac in ipso castro cessatum fuerit ab opere multis annis et incomsumptum remanserit ac vacuum et sine aliquibus custodibus derelictum, nec provinciales aliqui ad communionem [!]² et exortationem regiam ipsum castrum consummandum assumpserint et servandum, ymmo penitus reclamaverint se non posse sufficere ad ipsius castrum edificia et onera subportanda, considerationis nostre fuerat dictum castrum funditus demoliri, ne forte latronculi vel aliqui qui eidem provincie nocere possent se conferant ad idem castrum in ipsius provincie exterminium et gravamen, ob hoc meliori habita deliberatione dictum castrum cum terris duarum villarum castrum Scypusiensis Heymuth videlicet et Leton nuncupatis cum omnibus suis utilitatibus terragiis et victualibus, que singulis annis comiti seu castellano de Scypus dare et solvere tenebantur omnino eximentes a castro de Scypus³ dedimus contulimus et tradidimus ecclesie sancti Martini de Scypus et preposito eiusdem ecclesie pro remedio anime karissimi fratris nostri regis Colomani clare memorie habendum tenendum et perpetuo possidendum, assumptamente preposito dicte ecclesie sancti Martini quod ipsum castrum nomine iamdicte

¹ RA 933. sz. ugyan tartalmazza ezen oklevelet, de csak újkori másolatokat felhasználó korábbi kiadások (ezeket lásd ott) alapján. Ezért a szöveg XIV. századi átiratokból való újraközlését nem véltem haszontalannak. Lásd még a 14. sz. jegyzetet.

² Á. 2.: commonitionem.

³ Á. 2.: Scepus.

ecclesie sancti Martini tamquam in ius proprium ipsius ecclesie edificiis debitis consumparet et fideliter conservaret. Mete vero circumferentiales predicti castri ac predictarum duarum villarum ab aliis possessionibus nostris et aliorum hoc ordine distinguntur, prima videlicet meta incipit a parte occidentali ab illo loco ubi Belapataka cadit in fluvium Harnad et transeundo ipsum currit ad partem septemtrionalem et pervenit ad unam metam terream, deinde transeundo quoddam parvum pratum circa unam viam pervenit iterum ad unam metam terream et transeundo ipsam viam ascendendo ad unum Berch⁴ pervenit ad unam foveam lutosam in superiori parte eiusdem et inde descendendo directe pervenit ad unam metam terream, post hec transeundo quendam rivulum⁵ pervenit iterum ad aliam metam terream [[et abhinc transeundo versus quandam viam pervenit iterum ad unam metam terream circa eandem viam existentem et tandem transeundo ipsam viam currendo supra totum versus septemtrionem pervenit iterum ad aliam metam terream]]⁶ et ibi reflectitur versus plagam orientalem et descendendo transit quendam rivulum Scekpataka vocatum et pervenit tandem in quodam Berch ad unam metam terream et inde descendendo per eundem Ber[ch quasi] versus meridiem pervenit iterum ad aliam metam terream et postea inferius descendendo circa unum pratum pervenit iterum ad unam metam terream et inde cadit in Mortonp[ataka⁷ et transe]undo in eodem per modicum spatium directe exeundo versus orientem pervenit tandem ad unam metam terream circa magnam viam existentem et inde reflectitur versus meridiem et currit infra ad unum pratum et circa eundem pratum a parte orientali eiusdem prati currendo per bonum spatium pervenit ad illum locum ubi Mortonpataka⁸ cadit in Letonpataka et ibi transeundo ipsum Letonpataka pervenit tandem ad unam siccam vallem et per eandem vallem transeundo supra directe tamen versus meridiem pervenit postmodum ad unam metam terream circa unam viam existentem de hinc descendit per bonum spatium ad quendam fontem et deinde currendo directe per magnum spatium transit fluvium Harnad et postea pervenit ad quendam lapidem Kapuku⁹ vocatum et inde directe per montem transeundo cadit ad alium Belapataka et ibi reflectitur ad plagam occidentalem currendo supra per eundem Belapataka usque ad caput seu originem eiusdem et tandem ascendendo per unum montem pervenit ad unum magnum lapidem et ibi reflectitur ad partem septemtrionalem et descendendo directe per unum Berch cadit ad priorem metam et ibi predictae mete termiantur [!].¹⁰ In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras privilegiales dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Achyllis¹¹ aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo, Nonis Octobris, regni autem nostri anno quindecimo.¹²

Á. 1.: Jászói konvent, 1363. augusztus 31. (DF. 264 194.)¹³ Á. 2.: I. Lajos király, 1364. október 13. (DF. 272 393.)

⁴ Á. 2.: berch (a további esetekben is).

⁵ Á. 2.: rywlum.

⁶ A [[ ]] közötti részt Á. 1. kihagyta, csak Á. 2.-ben szerepel (a további kiegészítések is onnan valók).

⁷ Á. 2.: Mortunpataka.

⁸ Á. 2.: Martunpataka.

⁹ Á. 2.: Kapukw.

¹⁰ Á. 2.: terminantur.

¹¹ Á. 2.: Acillis.

¹² Á. 2.: quintodecimo.

¹³ Az oklevél e jelzet alatt a középkori magyarországi okleveleket tartalmazó digitális adatbázisban – <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/> – 1249. szeptember 19-i dátummal szerepel.

1262. április 4. István királyfi, erdélyi herceg birtokot cserél a szerencsi Szt. Péter-egyházzal

Nos Stephanus dei gratia rex primogenitus illustris regis Hungarie, dux Transsilvanus significamus universis presentium per tenorem, quod in concambium terre Kouachy, quam ab ecclesia Sancti Petri de Zerench recepimus, quendam terram Wyeur vocatam sitam in comitatu de Zemplen eidem ecclesie concambius de plenitudine nostre gratie perpetualiter possidendam. Datum in Patak, feria tertia post dominicam Ramispalmarum, anno domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Á.: I. Lajos király, 1364. május 13. > Szécsi Miklós nádor, 1385. október 21. (DF. 265 526.)

1269. IV. Béla király birtokokat adományoz a szepesi egyháznak¹⁴

Bela dei gratia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Seruie Gallicie Lodomerie Cumanieque rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod cum nos in Scepus iuxta fluvium Harnad super terra castri nostri quoddam castrum edificari [!] fecissemus, quod castrum a nomine Marcelli qui primo ipsam terram coluerat vulgariter vocabatur ac in ipso castro cessatum fuerit ab opere multis annis et incomsumatum remanserit ac vacuum et sine aliquibus custodibus derelictum, nec provinciales aliqui ad communionem [!] et exortationem regiam ipsum castrum consumpmandum assumerint et servandum, ymmo penitus reclamaverint se non posse sufficere ad ipsius castri edificia et honera subportanda, considerationis nostre fuerat dictum castrum fuditus [!] demoliri, ne forte latrunculi vel aliqui qui eidem provincie nocere possent se conferant ad idem castrum in ipsius provincie exterminium et gravamen, ob hoc meliori habita deliberatione dictum castrum cum terris duarum villarum castri Scepusiensis Heymeth videlicet et Leton nuncupatis cum omnibus suis utilitatibus terragiis et victualibus que singulis annis comiti seu castellano de Scepus dare et solvere tenebantur omnino exhimentes [!] a castro de Scepus dedimus contulimus et tradidimus ecclesie sancti Martini de Scepus et preposito eiusdem ecclesie pro remedio anime karissimi fratris nostri regis Colomani clare memorie habendum tenendum et perpetuo possidendum, assumptamente preposito dicte ecclesie sancti Martini quod ipsum castrum nomine iamdicte ecclesie sancti Martini tanquam in ius proprium ipsius ecclesie edificiis debitis consumaret et fideliter conservaret. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrii prepositi Albensis, aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono, regni autem nostri anno tricesimo quarto.

Á.: IV. László király, 1278. > III. András király, 1291. (DF. 272 389.)

1272. V. István király birtokot adományoz Abe fia Abának

..in litteris vero privilegialibus domini Stephani regis in anno domini millesimo ducentesimo septuagesimo secundo emanatis inter cetera expresse habebatur, quod idem dominus Stephanus rex possessionem Galgouch vocatam Abe filio Abe pro suis meritoriis servitiis dedisset perpetuo possidendam et eadem possessio cum suis pertinentiis eidem Abe per hominem ipsius domini Stephani regis presente testimonio capituli ecclesie Nitriensis nullo contradictore apparente statuta extitisset sub hiis metis et cursibus metarum qui in ipso privilegio lucide et expresse continerentur.

Tartalmi átirata: Bebek István országbíró, 1364. március 10. (DL. 5165.)

¹⁴ RA az 1649–1650. számok közötti *petit* kivonatban, továbbá a 2903. sz. alatt ezen oklevelet tévesen azonosnak tekinti a király fentebbi, 1250. október 7-i oklevelével.

*1274. március 19. IV. László király hadi érdemei miatt hercegi szakácsjobbágyokat
a királyi szerviensek közé emel*

Nos Ladizlaus dei gratia rex Hungarie significamus tenore presentium universis, quod cum Meyth, Petrus, Mora et Aladar filii iobagionum cocorum ducalium de villa Toti oriundi in diversis expeditionibus regni nostri fidelia servitia inpendissent, specialiter tamen in Teotonia sub castro Voltyr nuncupato, ad quod expugnandum iidem unacum magistro Johanne comite Supruniensi de nostro mandato accesserant, contra Teotonicos in eodem castro existentes viriliter dimicarunt, ubi prefatus Meyth fidelitatis inpendens servitia extitit interhemtus [!], ceterum sub alio castro Scenleurench apellato ibidem in Teothonia memoratus Petrus extremum similiter diem clausit presente magistro Johanne prenotato qui ipsum castrum obsidebat, preterea cum in Styriam idem magister Johannes causa vastum faciendi accessisset, prenominatus Mora se eidem associans magnos vastos exercuit vulnera letalia perferendo ibique postmodum in captivitatem Teotonicorum incidit eorundem, de qua vix mortem evadendo pro sue persone redemptione solutis viginti duabus marcis et uno dextrario valde bono liberari potuit domino concedente, porro prefatus Aladar in conflictu quem nominatus magister Johannes in confinio prope Bobuth contra Teotonicos habuit, quendam strenuum militem nimia sanguinis sui ..... coram nostris barronibus [!] presentavit, aliasque virtutes innumerabiles iidem fideliter exercuerunt que ad presens propter sui multitudinem nequunt per singula enarrari, cum itaque pro huiusmodi meritoriis servitiis et effusione sanguinis eorundem ipsos omnimoda regie celsitudinis munificentia attollere merito debito debuissimus, quia tamen ipsorum similiter placuit voluntati, ut eosdem de ipso iobagionatu cocorum eximendo in numerum regalium servientium transferremus, nos votis ipsorum huiusmodi liberalitate regia occurrentes eosdem Mora et Aladarium superstites et per ipsos quosdam propinquos cognatos eorum Andronicum videlicet filium Endre, Marcellum filium Nicolai, Petrum filium Macha, Bartholomeum filium Farcasi, Posam filium Pauli, Buzam Zoth Zuch filios Krachini, similiter iobagiones cocorum ducalium de eadem villa Touti cum terris et aliis possessionibus eorum de iure ipsos contingentibus de eodem iobagionatu pure et simpliciter eximendo in numerum cetum et consortium servientium nostrorum nobilium duximus transferendos, volentes ut de cetero sine nota conditionis alicuius inter nobiles servientes regales computentur fruituri cum suis heredibus heredumque successoribus aurea libertate. In cuius rei memoriam firmitatemque presentes concessimus [lit]teris dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti sancte Strigoniensis ecclesie electi, Budensis ecclesie prep[ositi], aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, indictione secunda, quartodecimo Kalendas Aprilis, regni autem nostri anno secundo.

Á.: Pok nembeli Tamás, a hercegi asztalnokok ispánja, 1274. [március 19. után] DL. 108 343. Helyenként foltos és hiányos.

RÖVIDÍTÉSEK

- Anjou-oklt. Anjou-kori Oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. I–XV. k. (1301–1331), XVII. (1333), XIX–XXXIV. k. (1335–1350), XXXVIII. k. (1354), XL. k. (1356), XLVI. k. (1362) Szerk. *Almási Tibor – Blazovich László – Géczy Lajos – B. Halász Éva – Kőfalvi Tamás – Kristó Gyula – Makk Ferenc – Piti Ferenc – Rábai Krisztina – Sebők Ferenc – Teisler Éva – Tóth Ildikó.* Budapest–Szeged, 1990–.
- DF. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
- DL. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár
- RA *Szentpétery Imre – Borsa Iván: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke.* Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica. I–II. k. Budapest, 1923–1987.

- Marosi Ernő*, művészettörténész, az MTA rendes tagja, ny. tudományos tanácsadó, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Művészettörténeti Intézet; professor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Mészáros Kálmán*, történész, PhD, tudományos munkatárs, Hadtörténeti Intézet
- Mészáros Orsolya*, történész, PhD, egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Régészettudományi Intézet
- Mikó Gábor*, történész, PhD, tudományos munkatárs, MTA–Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Szegedi Tudományegyetem–Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Medievisztikai Kutatócsoport
- Nagy Balázs*, történész, PhD, habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történeti Intézet, Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történeti Tanszék
- Ortner, M. Christian*, történész, PhD, a bécsi Hadtörténeti Múzeum (Heeresgeschichtliches Museum, Wien) igazgatója
- Petrovics István*, történész, PhD, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék
- Pintérmé Kazán Beáta*, történész, PhD, tanársegéd, Univerzita Konštantína Filozofa, Katedra histórie (Nyitrai Konstantin Filozófiai Egyetem, Történettudományi Tanszék)
- Piti Ferenc*, történész, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA–Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Szegedi Tudományegyetem–Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Medievisztikai Kutatócsoport
- Polgár Balázs*, régész, történész, PhD-hallgató, muzeológus, Hadtörténeti Múzeum
- Pollmann Ferenc*, hadtörténész, PhD, kutató, Hadtörténeti Intézet
- Pósán László*, történész, PhD, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Egyetemes Történeti tanszék
- Rauchensteiner, Manfred*, történész, PhD, 1992–2005 között a bécsi Hadtörténeti Múzeum (Heeresgeschichtliches Museum, Wien) igazgatója, a Bécsi Egyetem (Universität Wien) Történeti Tanszékének külső professzora
- Ravasz István*, hadtörténész, muzeológus, CSc., parancsnoksági kiemelt főtiszt, Hadtörténeti Intézet és Múzeum
- Réfi Attila*, történész, PhD, Richard Plaschka-ösztöndíjas, Bécsi Egyetem (Universität Wien)
- Ságvári György*, történész, muzeológus, CSc., a Hadtörténeti Múzeum ny. munkatársa
- Segeš, Vladimír*, hadtörténész, PhD, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Vojenský historický ústav, Bratislava (Hadtörténeti Intézet, Pozsony); a Nemzetközi Hadtörténeti Bizottság Szlovák Nemzeti Hadtörténeti Bizottságának alelnöke, A Vojenská história Szerkesztőbizottságának elnöke
- Somogyi Gréta*, történész, PhD, tudományos munkatárs, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Hadtörténelmi Közlemények szerkesztője
- Soszyński, Jacek*, történész, PhD, L. & A. Birkenmajer Institute for the History of Science Polish Academy of Sciences, Warsaw
- Steinhübel, Ján*, történész, CSc., tudományos főmunkatárs, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava (Szlovák Tudományos Akadémia, Történettudományi Intézet)
- Suba János*, gyűjteményi munkatárs, PhD, térképtárvezető, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Térképtár
- Sudár Balázs*, történész, turkológus, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet
- Süli Attila*, hadtörténész, PhD, kutató, Hadtörténeti Intézet